

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmış ikinci İçtima

5.8.1337 Cuma

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zabtı sabık hulâsası	19	2. — Fevzi Paşadan inhilâl eden Müdafai Milliye Vekâletine bir zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	20:21
2. — Azayi kiram muamelâtı	19	4. — Teklifler	18
1. — Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendiye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	19	1. — Sinob Mebusu Rıza Nur Beyle arkadaşlarının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık tevcihine dair kanun teklifi (2/343)	18:19,19:20,21:22
3. — İcra Vekilleri Heyeti muamelâtı	19		
1. — Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetinden istifa eden İsmet Paşanın yerine diğer bir zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	19,20		

(Birinci ve ikinci celseler hafidir)

ÜÇÜNCÜ CELSE

Açılma saati : 3

REİS — Reisisani Dr. Adnan Beyefendi

KÂTİB : Rağıp Bey (Kütahya)

REİS — Celseyi açıyorum. Zabtı sabık okunacak.

1. — ZABTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

Adnan Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilâhaka zabtı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Cepheye gidecek olan âzaya teşekkürü havi İsmet Paşadan mevрут telgraf kıraat ve hiyaneti vataniye ile mahkûm makinist Mehmed hakkındaki evrak Adliye Encümenine havale edildi. Bilâhaka müfettişi umumilikler hakkındaki lâyihai kanuniyenin müstaceliyetle müzakeresi kabul olunarak birinci madde tadilen kabul ve ikinci madde hakkındaki müzakere kâfi görülerek teneffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Adnan Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde küsadedilerek müfettişi umumilikler lâyihai kanuniyesinin ikinci maddesi tadil takrirleriyle birlikte encümenine havale edilip on beş imzalı takrirle talebedilen celsei hâfiyeye geçildi.

Reis Kâtip Kâtip
Dr. Adnan M. Rağıp

REİS — Zaptı sabık hakkında söz istiyen varmı? (Hayır, sadaları) Zaptı sabık kabul edilmiştir.

4. — TEKLİFLER

1. — Sinob Mebusu Rıza Nur Beyle arkadaşlarının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık tevcihine dair kanun teklifi (2/343)

REİS — Efendim, Sinob Mebusu Dr. Rıza Nur Beyle sekiz arkadaşının, bir teklifi kanunleri vardır.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Âtidedeki teklifi kanununin müstacelen müzakeresini ve tâyini esami ile reye vaz'ını teklif eyleyiz.

Sinob	Ankara	Ankara
Dr. Rıza Nur	Şemseddin	Hilmi
Yozgad	Eskişehir	Diyarbakir
Ahmed	Hüsrev Sâmi	Hacı Şükrü
Biga	Bursa	Trabzon
Hamdi	Muhiddin Baha	Hamdi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık tevcihi hakkında Kanun

MADDE 1. — Millet ve memleketin mukadderatına bilfiil vâzılyed yegâne kuvveti âliye olan ve âzasından her birinin Kanunu Esasi ve Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile hukuk ve masuniyeti teşriiyesi tabiati ile mahfuz ve şahsiyeti mâneviyesi Başkumandanlığı haiz bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi kuyudu âtiye ile Başkumandanlık vazifei fiiliyesine kendi Reisi Mustafa Kemal Paşayı memur eylemiştir.

MADDE 2. — Başkumandan ordunun maddi ve mânevi kuvvetini âzami surette tezyit ve sevk ve idaresini bir kat daha tarsin hususunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin buna mûtaallik salâhiyetini Meclis namına fiilen istimâle mezdur.

MADDE 3. — Müşarünileyhe balâdaki mevât ile mevdu sıfat ve salâhiyet üç ay müddetle mukayyettir. Meclis lüzum gördüğü takdirde bu müddetin inkızasından evvel dahi bu sıfat ve salâhiyeti ref'edebilir.

MADDE 4. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriülicradır.

MADDE 5. — İşbu kanunun icrasına Türkiye Büyük Millet Meclisi memurdur.

SEREF B. (Edirne) — Vatanın istihlâsı ve milletin istiklâlini istihdaf eden bu kanunun bilâmunakâşa kabulünü arkadaşlardan rica ederim. (Alkışlar)

REİS — Kanunun bilâ münakâşa ve müzakerre kabulünü arzu buyuranlar lütfen el kaldırsın. (Kabul, sadaları) Kabul edilmiştir.

Heyeti umumiyesi tâyni esamiyle reyinize vaz'edilecektir.

2. — AZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendiye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

REİS — Efendim, bir Divanı Riyaset kararı vardır. Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendiye dizanteriye müptelâ olduğundan dolayı tabip raporu ile yirmi gün mezuniyet verilmiştir. Kabul edenler lütfen el kaldırsın... (Kabul, sesleri) Kabul edilmiştir.

3. — İCRA VEKİLLERİ HEYETİ MUAMELÂTI

1. — *Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinden istifa eden İsmet Paşanın yerine diğer bir zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi.*

REİS — Reis Paşa Hazretlerinin bir tavrı var.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi İsmet Paşa Hazretlerinin Garp Cephesi emir ve kumandasının kesbetmiş olduğu ehemmiyete binaen Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinden istifa etmiş olmasından dolayı Riyaseti müşarünleyha için âtideki zevattan birinin intihabını rica ederim.

Müdafaai Milliye Vekili Birinci Ferik Fevzi Paşa Hazretleri

Bolu Mebusu Mirliva Yusuf İzzet Paşa

5 Ağustos 1337

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

REİS — Efendim, Başkumandanlık Kanununa rey vermiyenler varsa, lütfen reylerini versinler.

BİR MEBUS BEY — Bu intihapları ayrı

ayrı mı yapacağız, yoksa ikisini birden mi yapacağız?

REİS — Efendim, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık tevcihine dair olan kanun tâyni esamiyle reye konulduğu zaman (184) zat reye iştirak etmiş ve (184) zat da müttefikan kabul reyi vermiştir ve bu suretle kanun kabul edilmiştir. (Şiddetli alkışlar)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Paşa Hazretlerinin muvaffakiyetleri için bir dua edilmesini teklif ediyorum.

MUSTAFA KEMAL Ps. — (Umum Meclisin alkışları arasında kürsüye geldiler) Muhterem arkadaşlar; Meclisi Âlinin şahsiyeti mâneviyesinde mütecellî ve mündemicolan Başkumandanlık vazifesini fiilen ifa etmek üzere bendinizi memur etmiş olduğunuzdan dolayı arzı teşekkür ederim. (Allah muvaffakiyet versin sadaları ve şiddetli alkışlar)

Bu tevcih Heyeti Celilenizin hakkımdaki itimat ve emniyetinin bâriz bir delili olduğundan dolayı benim için pek kıymetli bir taltiftir ve bu mükâfatın hayatımın en kıymetli mükâfatı olacağını arz ederim. (Allah muvaffak etsin sadaları) Binaenaleyh bu tevcihe kesbi liyakat etmek için bütün mevcudiyetimi âmâliniz dairelerinde sarf etmekten bir dakika içtinabetmiyeceğimi ve bunda tereddüt etmiyeceğimi telâkki ve kabul buyurmanızı rica ederim. (Şiddetli alkışlar, Allah muvaffak etsin sadaları)

Efendiler zavallı milletimizi esir etmek isteyen düşmanları inayeti suphaniye ile behemehal mağlûbedeçliğimize dair olan emniyet ve itimadım bir dakika olsun sarsılmamıştır. (Şiddetli alkışlar) Bu dakikada bu itminanı tammımı Heyeti Celilenize karşı, bütün millete karşı ve bütün âleme karşı ilân ederim. (Şiddetli alkışlar) bu itminanımın fiiliyata münkâlibolması için yegâne arzı ihtiyaç ve iftikar ettiği bir şey varsa o da, Heyeti Celilenizin beni sıyanet etmesi ve milletimizin bana daima muavenet etmesidir. Gerek Heyeti Celilenizden ve gerek büyük ve şefkatli milletimden daima büyük bir şefkat ve sıyanete mazhar olacağıma dair olan emniyetim büyüktür. Binaenaleyh Heyeti Celilenizden aldığım feyzile bu dakikadan itibaren Başkumandanlık vazifei fiiliyesine başlıyorum. (Şiddetli alkışlar) (Allah zafer versin sadaları) (Allah muvaffakiyetler ihsan buyursun, dua sesleri)

ŞEREF B. (Edirne) — Artık sahifei istikbalini yazan en büyük Türk Milleti Meclisi; siz; mazinin toplanan bütün haşmetli varlığını istikbale en emin bir surette yürüterek milleti lâyük olduğu mevkie is'ad için bugün verdiğiniz karar işte tarihine, ırkına, lâyük bir millet olduğumuzu ispat etti. Vatanımızı istilâ eden düşman yalnız Türk milletini böyle bir kütlei vâhîde halinde karşısında gördükçe eriyecek, düşecek ve Türk milletinin çelik gibi azim ve imanı hain düşmanı denizlere dökülecektir. (Allahın inayetiyle sesleri) Allahın atıfeti, Allahın zaferi; Allahın kâbesini, kitabını müdafaa eden Türk milleti ile beraberdir. (İnşallah sesleri) Türk milletinin tarihinde öyle müşkül dakikalar vardır ki, bugün hissetmiş olduğumuz bu dakika ona nispetle hiçtir. İşte o dakika da milletin dehasına mihrak olarak zuhur etmiş birçok sahibzuhurlar vardır ve bu, Hazreti Peygamber Sallâ-lâhü aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin bir hâdisine iptina etmektedir. Her açılan devrei inkılâbın başında muazzam bir dimağ bitmiştir. Sen en büyük milletin Büyük Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri; milletin senin omuzlarına yüklediği bu muazzam yükü, bu zafer âlemini bu milletin albayrağını, zafer merasimini ta illere götüreceksin. Bugün İzmir'de, Edirne'de, Balıkesir'de bütün mazlûm ve mâsum inliyen sâçtı bitmedik ağlıyan biçarelerin namusunu, ırzını bu milletin azim ve imaniyle ve Allahın inayetiyle sen kurtaracaksın. Tarihe namın âltın harflerle geçecektir. (Alkışlar)

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Muhterem efendiler; hiçbir an için sarsılmıyan azim ve imanımız bir kere daha ümidi şeref ve şân güneşleri görüyor. Paşa Hazretleri Büyük Şairimiz Namık Kemal'in bir beytini tadilen irat buyurmuşlar ve demişlerdi ki,

Vatanın bağırna düşman dayasın hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini

İşte siz Paşa Hazretleri : Bu beyti bir hakikate inkilâbettirmek için bu vazifeyi kabul buyurdunuz. Ümidimiz sizin mazide parlıyan yüksek dehanıza merbuttur. Cenâbıhakkın bize mevdu olan hayatı ebediye hakkında vâ'dine emin olduğumuz gibi; Paşa Hazretleri siz Çanakkale'de bir Kemal yeri vücuda getirdiniz, o Kemal Yeri islâmiyeti kurtarmış, payitahtı kurtarmış, milletin Harbi Umumide duçar olması muhtemel olan bir felâketten onu sıyanet etmişti. Paşa

Hazretleri siz Anadolu'da da bir Kemal yeri vücuda getireceksiniz ve onun karşısında başkaları için bir zeval yeri olacaktır. Paşa Hazretleri : O Kemal yerini siz tesis ettiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Kemal Yeri Milletin kalbidir, ruhudur. Yaşamın Paşa, Yaşamın millet.

(Şeriye Vekili Mustafa Fehmi Efendi hazretleri tarafından bir dua kıraat edilmiştir.)

REİS — Efendim, deminki takriri tekrar okuyorum.

(Erkânı Harbiye Umumiye Riyaseti hakkındaki tezkere tekrar okundu.)

(Âra toplandı), (Hamdi Namık Bey İzmit, Sırrı Bey Ergani, Mazhar Bey Aydın, ârayı tasnife memur edildiler.)

REİS — Efendim, Erkânı Harbiye Umumiye Riyaseti intihabına 184 zat iştirak etmiş, bunlardan 183 zat Fevzi Paşa hazretlerine ve bir zat de Yusuf İzzet Paşa hazretlerine rey vermiştir. Binaenaleyh Fevzi Paşa (183) reyle Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetine intihabedilmiştir.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Efendim uzun müddet Erkânı Harbiye Riyasetini ifa etmiş olan ve bugün Garb Cephesinde vazifesini bihakkın ifa etmekte bulunan İsmet Paşaya bu münasebetle Meclisin muhabbet ve itimadının iblâğını teklif ediyorum. (Muvafık, sesleri)

REİS — Bu teklifi kabul edenler ellerini kaldırsın kabul edilmiştir.

2. — *Fevzi Paşadan inhilâl eden Müdafai Milliye Vekâletine bir zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi*

REİS — Müdafai Milliye Vekâleti inhilâl ediyor. Reis Paşa hazretlerinin bir tezkereleri vardır.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Fevzi Paşa hazretlerinden inhilâl eden Müdafai Milliye Vekâletine âtideki zevattan birinin intihabını rica ederim.

Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili Refet Paşa Hazretleri,
Mersin Mebusu Miralay Fahreddin Bey.

(Âra toplandı) (Hakkı Hâmi Bey Sinob, Dr. Refik Bey Bayezid, Hüseyin Bey-Erzincan, tasnife âraya memur edildiler.)

REİS — Efendim, 175 kişi reye iştirak etmiş

tir. 167 rey Refet Paşa, dört rey Fahrettin Bey almışlar. Dört rey de müstenkif vardır. (167) rey-le Refet Paşa Hazretleri Müdafaai Milliye Vekâletine intihabedilmişlerdir. (Alkışlar)

MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Arkadaşlar, Refet Paşanın Müdafaai Milliye Vekâletine intihabiyle Dahiliye Vekâleti inhilâl ediyor. Heyeti Celileniz münasip bir zatı intihab-

edinceye kadar, tesip buyurursanız Refet Paşa Hazretleri vekâleten bu vazifeyi ifa etsinler.

REİS — Paşa Hazretlerinin teklifi kabul buyuruluyor mu? (Kabul, sesleri)

Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir, efendim.

Pazartesi günü saat ikide içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık tevcihine dair Kanun hakkındaki reylerin neticesi

(Kanunu kabul edenler)

Hüsrev B. (Eskişehir), Rifat B. (Tokad), Ömer Mümtaz B. (Ankara), İhsan B. (Cebelibereket), İsmail Remzi B. (İsparta), Şeref B. (Edirne), Mazhar B. (Aydın), Sırrı B. (Ergani), Eyüb Sabri B. (Eskişehir), Zamir B. (Adana), Muhiddin B. (Elâziz), Hüseyin Hüsnü Ef. (İstanbul), Necib B. (Ertuğrul), Hacı Feyzi B. (Elâziz), Pozan B. (Urfa), Yunus Nadi B. (İzmir), Naim Ef. (İçel), Mehmed Ndir B. (İsparta), Ali Rıza Ef. (Aamasya), Necati B. (Erzurum), Mahmud Esad B. (İzmir), Ali Vefa B. (Antalya), Osman Nuri Ef. (Erzincan), Halil İbrahim Ef. (Eskişehir), Halil B. (Ertuğrul), Hüseyin B. (Erzincan), Şeyh Fevzi Ef. (Erzincan), Abdullah Azmi Ef. (Eskişehir), Emin B. (Aydın), Haydar Lûtfi B. (İçel), Hasan Tahsin B. (Antalya), Rasim B. (Elâziz), Sırrı B. (İzmit), Esad Ef. (Aydın), Şakir B. (Ankara), Hacı Süleyman Ef. (İzmir), Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta), Neşet B. (İstanbul), Ömer Lûtfi B. (Amasya), Halil İbrahim B. (Antalya), Hamdi B. (Ertuğrul), Ali Saib B. (Urfa), Hamdi Namık B. (İzmit), Doktor Eşref B. (Adana), Mehmed Salih Ef. (Erzurum), Hilmi B. (Ardıhan), Hakkı B. (Ergani), Ârif B. (İstanbul), Mustafa B. (Antalya), Tevfik B. (Erzincan), Sâmî B. (İçel), Emin B. (Eskişehir), Mustafa Durak B. (Erzurum), Ahmed Muhtar B. (İstanbul), Hamdulah Subhi B. (Antalya), Şemseddin Ef. (Ankara), Hacı Hayali Ef. (Urfa), Ahmed Ferid B. (İstanbul), Dr. Adnan B. (İstanbul), Ha-

cı Tahir Ef. (İsparta), Tahsin B. (Aydın), Faik B. (Edirne), Naci B. (Elâziz), Hacı Mustafa Ef. (Ankara), Refet Pş. (İzmir), Hilmi B. (Ankara), Tunah Hilmi B. (Bolu), Edib B. (Batum), Muhiddin Baha B. (Bursa), Veli B. (Burdur), Şükrü B. (Bolu), Hafız Hamdi Ef. (Biga), Mehmed Âkif B. (Burdur), Osman Nuri B. (Bursa), Mustafa Fehmi Ef. (Bursa), Abdullah Ef. (Bolu), Dr. Fuad B. (Bolu), Âtîf B. (Bayezid), Necati B. (Bursa), Ârif B. (Bitlis), Hüsnü B. (Bitlis), Dr. Refik B. (Bayezid), Sadullah B. (Bitlis), Fevzi Ef. (Batum), Şükrü B. (Canik), Hamdi B. (Canik), Rasim B. (Cebelibereket), Haşim B. (Çorum), Fuad B. (Çorum), Nafiz B. (Canik), Ferid B. (Çorum), Emin B. (Canik), Ramiz B. (Dersim), Hasan Hayri B. (Dersim), Mustafa B. (Dersim), Mustafa Ağa (Dersim), Hacı Şükrü B. (Diyarbakir), Yusuf B. (Denizli), Hamdi B. (Tokad), İzzet B. (Tokad), Mustafa B. (Tokad), Emir Pş. (Sivas), Bekir Sıtkı Ef. (Siverek), Halil Hulki Ef. (Siird), Şerif B. (Sinob), Ziya B. (Sivas), Necmeddin B. (Siird), Rasim B. (Sivas), Salih Ef. (Siird), Abdullah Ef. (Sinob), Dr. Rıza Nur B. (Sinob), Sırrı B. (Siverek), Hakkı Hami B. (Sinob), Ömer Lûtfi B. (Saruhan), Reşad B. (Saruhan), İbrahim Süreyya B. (Saruhan), Mahmud Celâl B. (Saruhan), Refik Şevket B. (Saruhan), Mustafa Necati B. (Saruhan), Hüsrev B. (Trabzon), Hasan B. (Trabzon),

Hamdi B. (Trabzon), Yasin B. (Gazianteb), Hâfız Şahin Ef. (Gazianteb), Kılınç Ali B. (Gazianteb), Abdürrahman Lâmi Ef. (Gazianteb), Mustafa Hulûsi B. (Karahisarî Sahib), Sabri B. (Kastamonu), Ömer Lûtfi B. (Karahisarî Sahib), Vasfi B. (Karahisarî Şarki), Dr. Mustafa B. (Kozan), Mesud B. (Karahisarî Şarki), Vehbi B. (Karesi), Sabit B. (Kayseri), Dr. Suad B. (Kastamonu), Nebil Ef. (Karahisarî Sahib), Hacim Muhiddin B. (Karesi), İbrahim B. (Karesi), Fevzi Pş. (Kozan), Hulûsi Ef. (Kastamonu), Hüseyin Avni B. (Kozan), Arif B. (Konya), Hasan Basri B. (Karesi), Sadık B. (Kırşehir), Besim B. (Kastamonu), Âlim Ef. (Kayseri), Ali Surûri Ef. (Karahisarî Şarki), Fahreddin B. (Kars), Memduh B. (Karahisarî Şarki), Mehmed Şük-

rü B. (Karahisarî Sahib), Abdülgafur Ef. (Karesi), Hulûsi B. (Karahisarî Sahib), Said Ef. (Kângırı), Cevdet B. (Kütahya), Celâl B. (Gene), Tahir Ef. (Kângırı), Ziya B. (Kângırı), Dr. Ali Haydar B. (Gene), Hamdi B. (Gene), Tevfik Ef. (Kângırı), Ragıb B. (Kütahya), Ali Vasıf B. (Gene), Dr. Abidin B. (Lâzistan), Osman Kadri B. (Muş), Yusuf Ziya B. (Mersin), Arslan B. (Maraş), Derviş B. (Mardin), Muhtar Fikri B. (Mersin), Hâsib B. (Maraş), Sıdkı B. (Malatya), Ethem Fehmi B. (Menteşe), Rüştü B. (Maraş), Esad B. (Mardin), Midhat B. (Mardin), Refet Ef. (Maraş), Lûtfi B. (Malatya), Mustafa Hilmi Ef. (Niğde), Vehbi B. (Niğde), Ahmed B. (Yozgad), Bahri B. (Yozgad), Süleyman Sırrı B. (Yozgad), Hakkı B. (Van), Tevfik B. (Van).